

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:2021/128

Karar Sayısı:2022/68

Karar Tarihi:1/6/2022

R.G. Tarih - Sayı:4/8/2022 - 31913

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Kocaeli 2. Asliye Ticaret Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2003 tarihli ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu'nun 10. maddesinin;

A. İkinci fıkrasında yer alan "...tamamının..." ve "...geçiş ücreti dahil..." ibarelerinin,

B. Üçüncü fıkrasında yer alan "...Arab Heavy (27.5 API)..." ibaresinin,

Anayasa'nın 35. ve 48. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

OLAY: Ticari satım sözleşmesine dayanılarak açılan istirdat davasında itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un itiraz konusu kuralların da yer aldığı 10. maddesi şöyledir:

"Fiyat oluşumu

Madde 10- Petrol alım satımında fiyatlar en yakın erişilebilir dünya serbest piyasa koşullarına göre oluşur. Yerli ham petrol için, teslim yeri olan en yakın liman veya rafineride teşekkül eden "Piyasa Fiyatı" fiyat olarak kabul edilir.

*Bu piyasa fiyatı, Türkiye'de üretilen ham petrolün Türkiye içinde veya dışında en yakın erişilebilir dünya piyasasında, evsaf ve izaflı ağırlık bakımından normal olarak mutat ayarlamalara göre tespit edilmiş emsal petrolün belirlenen serbest rekabet fiyatına, aynı evsafta ham petrolün dünya piyasasından Türkiye'de teslim yeri olan limana veya rafineriye kadar getirilmesi için gerekli bütün giderlerin **tamamının** eklenmesi ve fakat Süveyş Kanalı geçişi ile Batman veya civarında üretilen ham petrolün Batman rafinerisinde oluşan piyasa fiyatına Batman-Dörtüyol Hattı **geçiş ücreti dahil** oluşan fiyat veya erişilebilir dünya piyasası mevcut olmadığı takdirde üretici tarafından Türkiye'de teslim edildiği yerde vergiler hariç fiilen uygulanan satış fiyatı olarak kabul edilir.*

*Üretimi yapılan yerli ham petrole emsal olarak, 26 API ve daha hafif petroler için Arab Medium (31 API) petrolünün, 26 API den daha ağır petroler için **Arab Heavy (27.5 API)** petrolünün otuz gün vadeli fiyatları esas alınır ve yerli ham petrol ile emsal alınan petrol arasındaki gravite farkının fiyat bakımından değerlendirilmesinde;*

Emsal petrol ile yerli petrol arasındaki her bir 0.1 API gravite farkı için 2 ABD cent emsal petrolün varil fiyatına ilâve edilir veya çıkarılır. Ancak bir alt gravite grubunun fiyatı üst grubun fiyatından yüksek olamaz.

Emsal ham petrolün Türkiye'ye getirilmesi için gerekli bütün giderlerin hesaplanmasında, "Worldscale" de ilân edilen nominal navlun baz alınır, LR-2 sınıfı tankerler için tespit edilen AFRA yüzdesinin uygulanması ile nakliye maliyeti hesaplanır.

Gravite ayarlaması ve nakliyenin eklenmesi suretiyle bulunan fiyata (C+F) yürürlükteki sigorta mevzuatı ve primleri uygulanır. Tehlike ve harp hali sigorta primi uygulaması Bakanlığın değerlendirmesine tâbidir. İkinci bir değişikliğe kadar uygulanacak sigorta primi miktarı yüzde 0.075'i aşamaz.

İthalde alınan gümrük vergi ve resimlerin ilâve edilmesiyle yerli ham petrolün piyasa fiyatı bulunur. Yurt içi kara nakliye ücretleri için akaryakıtların fiyat teşekkülündeki nakliye rayiçleri alınır.

Piyasa fiyatı tekliflerinde, T. C. Merkez Bankası tarafından açıklanan aylık döviz satış kuru ortalaması, petrol birimi olarak varil, metrik ton ve döviz cinsi olarak ABD Doları kullanılır. Piyasa fiyatlarına esas olan unsurların uygulamasında ortaya çıkabilecek sorunları değerlendirme ve çözmeye Kurul yetkilidir.

Rafinericiler, ham petrol üreticilerinin teklifi halinde oluşan bu asgarî fiyatlardan yerli ham petrolü alırlar ve ham petrol temininde yerli ham petrole öncelik tanırırlar. Rafinericiler ham petrol üreticilerinin bu asgarî fiyat veya bunun üzerindeki fiyat tekliflerine onbeş gün içinde yazılı olarak cevap verirler. Rafinericiler üreticilerin aleyhine olacak teslim yeri ve şartlarında maddî talep ve teklifte bulunamazlar. Fiyat uyuşmazlıkları Kurumun hakemliğinde en geç otuz gün içerisinde tarafları bağlayacak şekilde sonuçlandırılır.

İthal ham petrol fiyatları dünya afişe fiyatları doğrultusunda yapılan petrol anlaşmalarına ve spot piyasa değerlerine göre temin edilebilen fiyat olarak değerlendirilir. Fiili ithalata ait bilgiler aylık olarak Kuruma bildirilir.

Rafinerici ve dağıtıcı lisansı kapsamında yapılan piyasa faaliyetlerine ilişkin fiyatlar, en yakın erişilebilir dünya serbest piyasa oluşumu dikkate alınarak, lisans sahipleri tarafından hazırlanan tavan fiyatlar olarak Kuruma bildirilir.

İşleme, boru hatları ile bağlantılı olmayan lisanslı depolama ve taşıma faaliyetlerinin tarifeleri, lisans sahiplerince hazırlanarak Kuruma bildirildikten sonra uygulanır.

İletim lisansı kapsamında yürütülen taşıma ve bu hatlarla bağlantılı tesislerdeki lisanslı depolama faaliyetlerine ilişkin tarifeler, lisans sahiplerince hazırlanarak Kurul onayını müteakip uygulanır. Kurul, tarife onay istemlerini müracaat tarihini takip eden otuz gün içerisinde karara bağlar.

Ancak, petrol piyasasında faaliyetleri veya rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran veya doğurabilecek nitelikte anlaşma veya eylemlerin piyasa düzenini bozucu etkiler oluşturması halinde, gerekli işlemlerin başlatılmasıyla birlikte, her seferinde iki ayı aşmamak üzere, faaliyetlerin her aşamasında, bölgesel veya ulusal düzeyde uygulanmak için taban ve/veya tavan fiyat tespitine ve gerekli tedbirlerin alınmasına Kurum yetkilidir.

Belirli bölgelere ve belirli amaçlara yönelik olarak fiyatlara müdahale edilmeksizin kullanıcıların desteklenmesinin usul ve esasları ile miktarı Cumhurbaşkanlığı kararı ile belirlenir."

II. İLK İNCELEME

1. İçtüzük hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 30/12/2021 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Hülya ÇOŞTAN ÇETİN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Genel Açıklama

3. 30/5/2013 tarihli ve 6491 sayılı Türk Petrol Kanunu'nun 3. maddesinde Türkiye'deki petrol kaynaklarının devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu hükme bağlanmıştır. Anılan Kanun'un 2. maddesinin (v) bendinde petrol hakkı araştırma izni, arama ruhsatı veya işletme ruhsatından doğan haklardan herhangi biri şeklinde tanımlanmıştır.

4. 5015 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (33) numaralı bendinde de petrol, bu maddenin (5), (14) ve (44) numaralı bentlerinde tanımlananlar olarak belirtilmiştir. (5) numaralı bentte akaryakıt, (14) numaralı bentte ham petrol, (44) numaralı bentte ise ulusal marker tanımlanmıştır. Söz konusu bentlere göre akaryakıt benzin türleri, nafta (hammadde, solvent nafta hariç), gazyağı, jet yakıtı, motorin türleri, fuel-oil türleri ile Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (Kurum) tarafından belirlenen diğer ürünleri; ham petrol yerden çıkarılan sıvı hâldeki doğal hidrokarbonları ve ulusal marker akaryakıt rafineri çıkışında veya gümrük girişinde eklenecek katkıyı ifade etmektedir. Bu itibarla 5015 sayılı Kanun bağlamında petrol; akaryakıt, ham petrol ve ulusal markeri kapsamaktadır.

5. Ayrıca söz konusu maddenin (35) numaralı bendinde ham petrolden başlayarak yeni ürünler elde edilmesine ilişkin işlemler rafinaj, (36) numaralı bendinde ise lisansı gereği rafinaj faaliyeti yapma hakkı verilmiş, petrol ticareti yapan sermaye şirketleri rafinerici olarak nitelendirilmiştir. (45) numaralı bentte üretimin petrolün çıkarılmasını, ön işlenmesi ile saha dâhilinde veya civarında bulunan depolara, iletim hattına veya rafineriye boru hattı ile taşınmasını veya depolanmasını ifade ettiği belirtilmiştir.

6. 6491 sayılı Kanun'un 22. maddesinin (12) numaralı fıkrasında petrol hakkı sahiplerinin 1/1/1980 tarihinden sonra keşfettikleri petrol sahalarında ürettikleri ham petrolün tamamı üzerinden, kara sahalarında yüzde 35'ini ve deniz sahalarında yüzde 45'ini ham veya mahsul olarak ihraç etme hakkına sahip oldukları, geri kalan kısım ile 1/1/1980 tarihinden önce bulunmuş sahalardan üretilen ham petrolün tamamını memleket ihtiyacına ayırmakla yükümlü oldukları hükme bağlanmıştır.

7. 5015 sayılı Kanun'un 10. maddesinin sekizinci fıkrasında ise rafinericiler, ham petrol temininde yerli ham petrole öncelik tanımakla yükümlü kılınmıştır. Anılan hükümler uyarınca bir yandan petrol hakkı sahiplerinin 1/1/1980 tarihinden önce bulunan sahalardan üretilen ham petrolün tamamını, 1/1/1980 tarihinden sonra bulunan sahalardan üretilen ham petrolün ise kara sahalarında yüzde 65'ini, deniz sahalarında yüzde 55'ini ülke içinde satmakla, diğer yandan rafinericilerin öncelikle yerli ham petrolü satın almakla yükümlü kılındıkları anlaşılmaktadır.

Başka bir ifadeyle petrol hakkı sahibi üretici ile rafinerici arasında kanundan kaynaklanan sözleşme yapma zorunluluğunun bulunduğu görülmektedir.

8. 6491 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (i) bendinde üretilen petrol üzerinden devlete verilecek pay, devlet hissesi olarak tanımlanmış ve Kanun'un 9. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla petrol üreticisi, ürettiği petrolün sekizde birini devlet hissesi olarak ödemekle yükümlü kılınmıştır. Söz konusu maddenin (6) numaralı fıkrasında ise petrol üreticisinin ödeyeceği devlet hissesinin bir petrol birimi üzerinden üretilen ham petrolde varil başına 5015 sayılı Kanun'un 10. maddesinde düzenlenen yerli ham petrolün piyasa fiyatı üzerinden hesaplanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla petrol hakkı sahibi üreticinin rafinerici ile yaptığı sözleşmeden elde ettiği gelirin sekizde birini devlet hissesi olarak ödemekle yükümlü kılındığı anlaşılmaktadır.

B. Anlam ve Kapsam

9. 5015 sayılı Kanun'un 10. maddesi ham petrol piyasasında fiyat oluşumunu, başka bir ifadeyle ham petrol üreticisi ile bu petrolü satın alan rafinerici arasındaki sözleşmede geçerli olacak fiyatı düzenlemektedir. Bu maddenin birinci fıkrasında petrol alım satımında fiyatların en yakın erişilebilir dünya serbest piyasa koşullarına göre oluşacağı, yerli ham petrol için, teslim yeri olan en yakın liman veya rafineride teşekkül eden "*Piyasa Fiyatı*"nın fiyat olarak kabul edileceği hükme bağlanmıştır.

10. Anılan maddenin ikinci fıkrası bu piyasa fiyatının, Türkiye'de üretilen ham petrolün Türkiye içinde veya dışında en yakın erişilebilir dünya piyasasında, evsaf ve izafi ağırlık bakımından normal olarak mutad ayarlamalara göre tespit edilmiş emsal petrolün belirlenen serbest rekabet fiyatına, aynı evsafta ham petrolün dünya piyasasından Türkiye'de teslim yeri olan limana veya rafineriye kadar getirilmesi için gerekli bütün giderlerin tamamının eklenmesi ve fakat Süveyş Kanalı geçişi ile Batman veya civarında üretilen ham petrolün Batman rafinerisinde oluşan piyasa fiyatına Batman-Dört Yol Boru Hattı geçiş ücreti dâhil oluşan fiyat veya erişilebilir dünya piyasası mevcut olmadığı takdirde üretici tarafından Türkiye'de teslim edildiği yerde vergiler hariç fiilen uygulanan satış fiyatı olarak kabul edileceğini düzenlemektedir.

11. Bu suretle anılan fıkra uyarınca Türkiye'de üretilen ham petrol satış fiyatı belirlenirken emsal petrolün en yakın erişilebilir dünya piyasasındaki serbest rekabet fiyatına, bu petrolün Türkiye'de teslim yeri olan limana veya rafineriye kadar getirilmesi için gerekli bütün giderlerin tamamı ve Süveyş Kanalı geçiş ücreti eklenecektir. Bunun yanı sıra Batman veya civarında üretilen ham petrolün Batman rafinerisinde oluşan piyasa fiyatı bakımından ilave bir düzenleme öngörülerek bu fiyata Batman-Dört Yol Boru Hattı geçiş ücretinin de dâhil edilmesi düzenlenmiştir. Fıkroda yer alan "*...tamamının...*" ve "*...geçiş ücreti dahil...*" ibareleri itiraz konusu kuralların ikisini oluşturmaktadır.

12. Maddenin üçüncü fıkrası ise üretimi yapılan yerli ham petrole evsaf ve izafi ağırlık bakımından emsal olarak 26 API ve daha hafif petroler için Arab Medium (31 API) petrolünün, 26 API'dan daha ağır petroler için Arab Heavy (27.5 API) petrolünün otuz gün vadeli fiyatlarının esas alınacağını belirtmektedir. Anılan fıkra ayrıca yerli ham petrol ile emsal alınan petrol arasındaki gravite farkının fiyat bakımından değerlendirilmesinde; emsal petrol ile yerli petrol arasındaki her bir 0.1 API gravite farkı için 2 ABD cent emsal petrolün varil fiyatına ilave edileceğini veya çıkarılacağını ve bir alt gravite grubunun fiyatının üst grubun fiyatından yüksek olamayacağını düzenlemektedir.

13. Fıkroda yer alan *API* ve *gravite* kavramlarından, ham petrolün fiyatının tespitinde petrolün yoğunluğunu belirleyen *API* (American Petroleum Institute) gravite ölçütünün esas

alındığı, buna göre API derecesi arttıkça petrolün yoğunluğunun azalacağı ve fiyatının artacağı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede üretimi yapılan yerli ham petrolün fiyatının belirlenmesinde Suudi Arabistan'da üretimi yapılan ham petrol türü olan Arab Medium (31 API) petrolünün 26 API'dan daha hafif petrol için daha açık bir ifadeyle 26 API ve üzerindeki API değeri için ve yine Suudi Arabistan'da üretimi yapılan ham petrol türü olan Arab Heavy (27.5 API) petrolünün 26 API'dan daha ağır petrol için başka bir ifadeyle 26 API ve altındaki API değeri için emsal olarak alındığı görülmektedir. Emsal alınan petrol türünün fiyatının uyarlanması ise emsal petrol ile yerli petrol arasındaki her bir 0.1 API gravite farkı için 2 ABD cent emsal petrolün varil fiyatına ilave edileceği veya çıkarılacağı anlaşılmaktadır.

14. Bu itibarla Türkiye'de üretilen petrolün niteliği ve aynı nitelikte petrol yurt dışından satın alınsaydı coğrafi konum olarak yakınlığı dikkate alınarak Suudi Arabistan'da üretilen petrolün emsal kabul edildiği ve petrolün niteliğine göre fiyat uyarlamasına imkân veren bir düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Fıkra da yer alan "...Arab Heavy (27.5 API)..." ibaresi itiraz konusu diğer kuralı oluşturmaktadır.

C. İtirazın Gerekçesi

15. İtiraz konusu kurallarla nakliye giderleri, geçiş ücretleri ve ham petrolün niteliğinin esas alınarak petrol satış fiyatının belirlenmesinin öngörüldüğü, bu suretle maliyetlerde artışa neden olduğu, sözleşme tarafları arasında serbestçe kararlaştırılması gereken hususların kanunla belirlendiği, bu durumun taraflar arasındaki menfaat dengesini üretici lehine, rafinerici aleyhine bozduğu belirtilerek kuralların Anayasa'nın 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Ç. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgileri nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

17. Anayasa'nın 35. maddesinde "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./ Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.*" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasal anlamda mülkiyet hakkı ekonomik değer ifade eden ve değeri parayla ölçülebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır.

18. Mülkiyet hakkı; kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, semerelerinden yararlanma ve tasarruf etme imkânı veren bir haktır. Bu bağlamda malikin mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin kısıtlanması veya mülkünden yoksun bırakılması mülkiyet hakkına sınırlama teşkil eder.

19. Anayasa'nın 48. maddesinin birinci fıkrasında ise "*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.*" denilerek sözleşme özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Anayasa açısından sözleşme özgürlüğü; devletin kişilerin istedikleri hukuki sonuçlara ulaşmalarını sağlaması ve bu bağlamda kişilerin belirli hukuki sonuçlara yönelik iradelerini geçerli olarak tanınması, onların iradelerinin yöneldiği hukuki sonuçların doğacağını ilke olarak benimsemesi ve koruması demektir. Bu özgürlük, sözleşme yapıp yapmama serbestisinin yanı sıra yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içermektedir (AYM, E.2016/192, K.2017/160, 29/11/2017, § 13).

20. İtiraz konusu kurallar Türkiye’de üretilen ham petrolün piyasa fiyatının belirlenme usulünü düzenlemektedir. Buna göre 5015 sayılı Kanun’un 10. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kurallar Türkiye’de üretilen ham petrolün piyasa fiyatının emsal petrolün belirlenen serbest rekabet fiyatına, aynı evsafıta ham petrolün dünya piyasasından Türkiye’de teslim yeri olan limana veya rafineriye kadar getirilmesi için gerekli bütün giderlerin tamamının yanı sıra Süveyş Kanalı geçişi ile Batman veya civarında üretilen ham petrolün Batman rafinerisinde oluşan piyasa fiyatına Batman-Dört Yol Boru Hattı geçiş ücreti eklenerek oluşan fiyatın esas alınacağı belirtilmektedir.

21. Anılan maddenin üçüncü fıkrasında yer alan kural ise Türkiye’de üretilen yerli ham petrole emsal olarak 26 API’den daha ağır petroler için Arab Heavy (27.5 API) petrolünün otuz gün vadeli fiyatının esas alınmasını öngörmektedir. Bu itibarla kurallar yerli ham petrol üreticisi ile rafinerici arasındaki yerli ham petrol satım sözleşmesinden doğacak satım bedelinin belirlenmesini hükme bağlamak suretiyle Anayasa’nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkını ve Anayasa’nın 48. maddesinde güvence altına alınan sözleşme özgürlüğünü sınırlamaktadır.

22. Anayasa’nın 13. maddesinde “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” denilmektedir. Buna göre temel hak ve özgürlüklere sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa’da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

23. Bu kapsamda mülkiyet hakkını ve sözleşme özgürlüğünü sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

24. Esasen temel hak ve özgürlükleri sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa’nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

25. Kuralların yer aldığı maddede Türkiye’de üretilen ham petrolün piyasa fiyatının belirlenme usulü, hangi unsurların bu fiyatın oluşumunda gözetileceği, dâhil olacağı ve esas alınacağı açık ve net biçimde düzenlenmiştir. Dolayısıyla kuralların belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu ve bu yönüyle kanunilik şartını taşıdığı anlaşılmaktadır.

26. Öte yandan Anayasa’nın 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa’da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması gerekir. Anayasa’nın 35. maddesi uyarınca mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla sınırlanması mümkündür. Anayasa’nın 48. maddesinde ise sözleşme özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da o hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca Anayasa’nın

başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir.

27. Anayasa'nın 167. maddesinin birinci fıkrasında “Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır;...” denilmek suretiyle devlete, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirler alma görevi yüklenmiş olup bu görevlerin yerine getirilebilmesi için mal ve hizmet piyasalarının düzenlenmesi gereksinimi duyulabilir.

28. Öte yandan Anayasa'nın 168. maddesinde de “Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.” denilmek suretiyle tabii servet ve kaynakların arama ve işletilmesinde gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken şartlar ile devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esaslarının kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

29. Bu itibarla Anayasa'nın anılan maddeleri uyarınca devlete yüklenen pozitif yükümlülükler kapsamında devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan tabii servetleri konu alan sözleşmelerde, sözleşme özgürlüğüne yönelik sınırlamaların öngörülmesi mümkündür.

30. İtiraz konusu kuralların gerekçesinde; kurallarla düzenli olarak yayınlanan Arab Heavy emsal petrol fiyatının esas alınması suretiyle yerli üreticinin Türkiye’de ürettiği ve sattığı ham petrolün piyasa fiyatının altında satılması sorununun ortadan kalkacağı, bu itibarla yerli ham petrol üreticilerinin teşvik edilmiş olacağı, yerli üretimin artmasına katkıda bulunulacağı ve petrol üreticisi firmaların üretimlerinin ve yatırımlarının devamının destekleneceği belirtilmiştir. Gerekçede ayrıca rafinericinin aynı nitelikte ham petrolü yurt dışından temin etmiş olsaydı katlanması gereken maliyetlerin piyasa fiyatının hesabına dâhil edildiği, bunun da uluslararası kabul görmüş bir uygulama olduğu ifade edilmiştir. Bu itibarla kuralların petrol piyasasının sağlıklı ve düzenli işlemesini sağlamak ve yerli üretimi desteklemek biçimindeki amaca yönelik olduğu, dolayısıyla kurallarla mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne getirilen sınırlamanın anayasal bağlamda meşru bir amacının bulunduğu görülmektedir.

31. Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan ölçülülük ilkesi ise elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

32. Petrolün doğada çok uzun bir zaman dilimi içinde ve sınırlı miktarda oluştuğu, insan eliyle yeniden üretilmediği, enerji kaynağı ve ham madde olarak önemi dikkate alındığında petrol kaynaklarının tespiti, çıkarılması ve işlenmesi ülke ekonomisi açısından büyük önem arz etmektedir. Diğer yandan petrol kaynaklarının tespitine, çıkarılmasına ve işlenmesine yönelik faaliyetlerin ham petrol üreticisi açısından önemli bir maliyeti beraberinde getirdiği kuşkusuzdur. Bu nedenle kuralların yerli ham petrol üretiminin desteklenmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

33. Öte yandan itiraz konusu kurallarla getirilen sınırlamalardan ilki, düzenli olarak yayınlanan Arab Heavy emsal petrol fiyatının piyasa fiyatının hesaplanmasında esas alınmasını

öngörmek suretiyle sözleşmenin her iki tarafı için de objektif bir ölçüt öngörmektedir. Anılan Kanun'un 10. maddesinin üçüncü fıkrasında emsal petrol ile yerli petrol arasındaki her bir 0.1 API gravite farkı için 2 ABD cent emsal petrolün varil fiyatına ilave edileceği veya çıkarılacağı ve bir alt gravite grubunun fiyatının üst grubun fiyatından yüksek olamayacağı hükmüne yer verilmiştir. Böylece yerli ham petrol fiyatı emsal petrolün gerçek fiyatına uyarlanmış ve gravite farkından doğacak fiyat farkı bakımından üretici ile rafinerici arasında menfaat dengesi sağlanmıştır.

34. Kurallarla getirilen ikinci sınırlama ise rafinerici, emsal ham petrolü yurt dışından alsaydı katlanacağı maliyetin piyasa fiyatına yansıtılması şeklindedir. Emsal petrolün Türkiye'ye getirilmesi için gerekli giderlerin hesaplanması konusu ise Kanun'un 10. maddesinin dört ila altıncı fıkralarında düzenlenmiştir. Bu kapsamda emsal petrolün Türkiye'ye getirilmesi için gerekli bütün giderlerin hesaplanmasında "Worldscale"de ilan edilen nominal navlun fiyatının baz alınacağı, LR-2 sınıfı tankerler için tespit edilen AFRA yüzdesinin uygulanması ile nakliye maliyetinin hesaplanacağı, gravite uyarlaması ve nakliyenin eklenmesi suretiyle bulunan fiyata (C+F) yürürlükteki sigorta mevzuatı ve primlerinin uygulanacağı, ithalde alınan gümrük vergi ve resimlerinin ilave edilmesiyle yerli ham petrolün piyasa fiyatının bulunacağı ve yurt içi kara nakliye ücretleri için akaryakıtların fiyat teşekkülündeki nakliye rayiçlerinin alınacağı hükme bağlanmıştır.

35. Diğer yandan 6491 sayılı Kanun'un 22. maddesinin (12) numaralı fıkrasıyla yerli ham petrol üreticisinin ihracat imkânının sınırlandırıldığı ve anılan Kanun'un 9. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla ürettiği petrolün sekizde birini devlet hissesi olarak ödemekle yükümlü kılındığı da gözetildiğinde kurallarla ulaşılmak istenen kamu yararı amacı ile sözleşme özgürlüğü ve mülkiyet hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralların orantısız bir sınırlamaya neden olmadığı, dolayısıyla anılan hak ve özgürlüklere ölçsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

36. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

IV. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

37. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralların uygulanmaları hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğabileceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

4/12/2003 tarihli ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu'nun 10. maddesinin;

A. İkinci fıkrasında yer alan "...tamamının..." ve "...geçiş ücreti dahil..." ibarelerine,

B. Üçüncü fıkrasında yer alan "...Arab Heavy (27.5 API)..." ibaresine,

yönelik iptal talepleri 1/6/2022 tarihli ve E.2021/128, K.2022/68 sayılı kararla reddedildiğinden bu ibarelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE 1/6/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE 1/6/2022 tarihinde karar verilmiştir.

V. HÜKÜM

4/12/2003 tarihli ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu'nun 10. maddesinin;

A. İkinci fıkrasında yer alan "...tamamının..." ve "...geçiş ücreti dahil..." ibarelerinin,

Esas Sayısı:2021/128
Karar Sayısı:2022/68

B. Üçüncü fıkrasında yer alan “...Arab Heavy (27.5 API)...” ibaresinin,

Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve itirazın REDDİNE 1/6/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR